

FİİL

Gereklilik kipi (-malı)

Bu kip, fiilin yapılmasının ya da yapılmamasının gerekliliğini ifade etmeye yardımcı olur. Bazen de bu kiple konuşan kişi, konuştuklarına tahmin/olasılık anlamı katabilir.

Koşul/Şart Kipi (-se /sa)

Bu kip, bir fiilin gerçekleşmesinin başka bir fiilin gerçekleşmesine bağlı olduğunu göstermek için kullanılır.

Dilek kipleri

Zaman anlamı taşımayan kiplerdir. Bu kiplerle çekimlenen eylemler, bir tasarı halinde olduğundan belirli bir zaman kavramı taşımaz, istek bildirir.

İstek Kipi (-e/-a)

Bu kip ile konuşan kişi, bir işin, oluşun veya hareketin gerçekleşmesini istemektedir.

Emir Kipi (x)

Fiilin yapılmasını emir anlamıyla ifade eden, fiilin gerçekleşmesini emir şeklinde belirten kiptir.

Kip Ekleri

Geniş zaman

Fiilin geçmişte, içinde bulunulan zamanda ve gelecekte yapıldığını, yani tüm zaman dilimlerinde yapıldığını gösterir.

Anlamlarına Göre Fiiller

İŞ

OLUŞ

DURUM

İş-kulaş fiilleri bir işi, hareketi anlatan fiillerdir. Bu işi yapan bir özne vardır ve bu işten etkilenen bir nesne bulunur.

sil(mek), anlat(mak), temizle(mek), yaz(mak), al(mak), taşı(mak), kaldırı(mak)

Oluş fiilleri, herhangi bir etki altında olmaksızın bir varlıkta kendiliğinden oluşan değişikliği anlatan fiillerdir.

sarar(mak), karar(mak), morar(mak), küflen(mek), kızar(mak), bayatla(mak)

Öznenin içinde bulunduğu durumu anlatan fiillerdir. Eylem öznenin kendi iradesi ile gerçekleşmiştir, ancak yapılan işten etkilenen herhangi bir nesne yoktur.

Uyul(mak), dinlen(mek), otur(mak), sus(mak), güll(mek), ağla(mak), dur(mak)

Haber kipleri

Haber kipleri eklendikleri fiile "zaman anlamı" kazandırır.

Gelecek Zaman

Fiilin söylenme zamanı, gerçekleşme zamanından öncedir. Fiil dile getirilir ancak henüz yapılmamıştır.

Duyulan Geçmiş Zaman

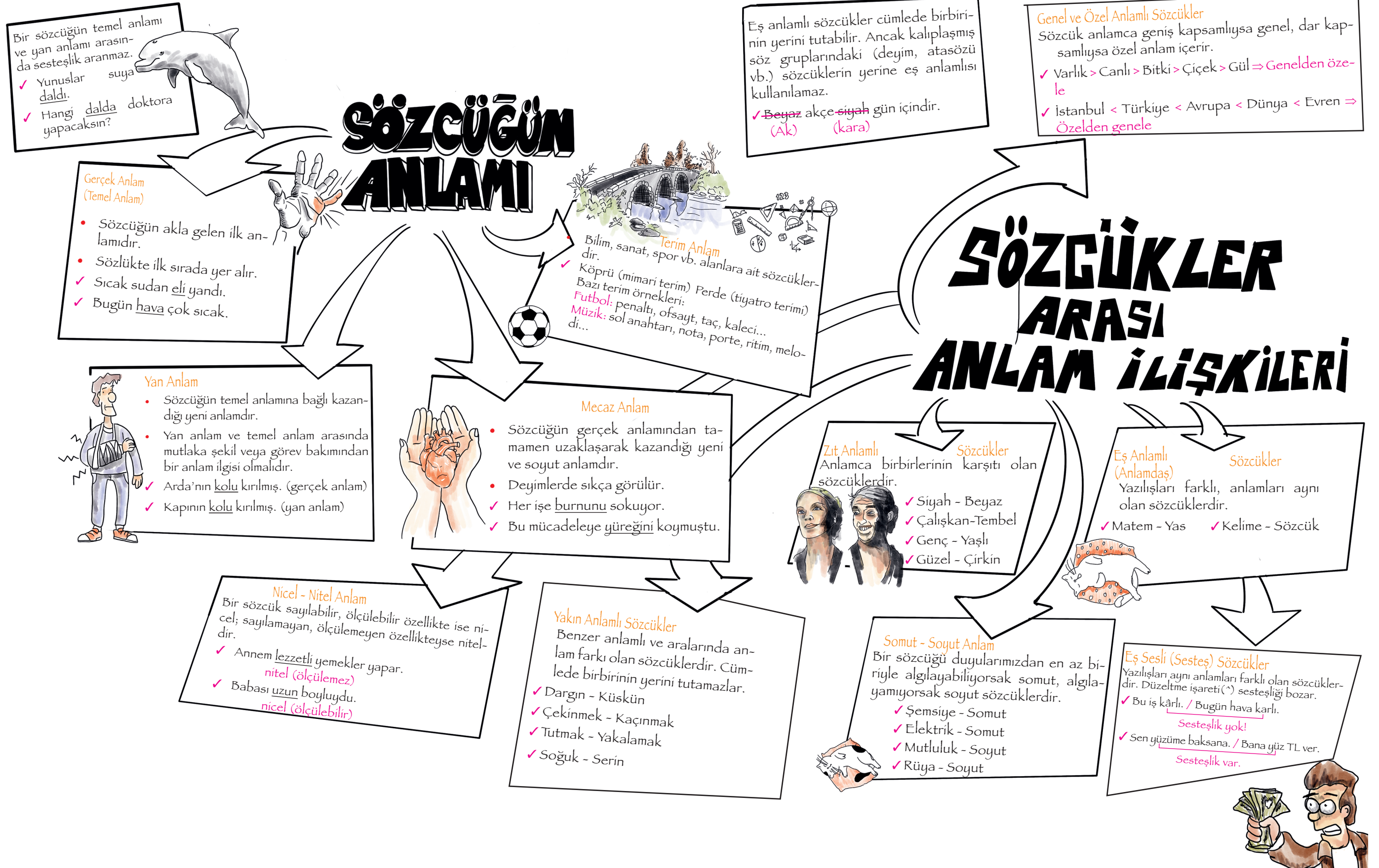
Fiil, konuşanın gözü önünde gerçekleşmemiştir. Bu kiple konuşan kişi, anlattıklarını başkasından duymuştur ve öğrendiklerini dile getirmektedir.

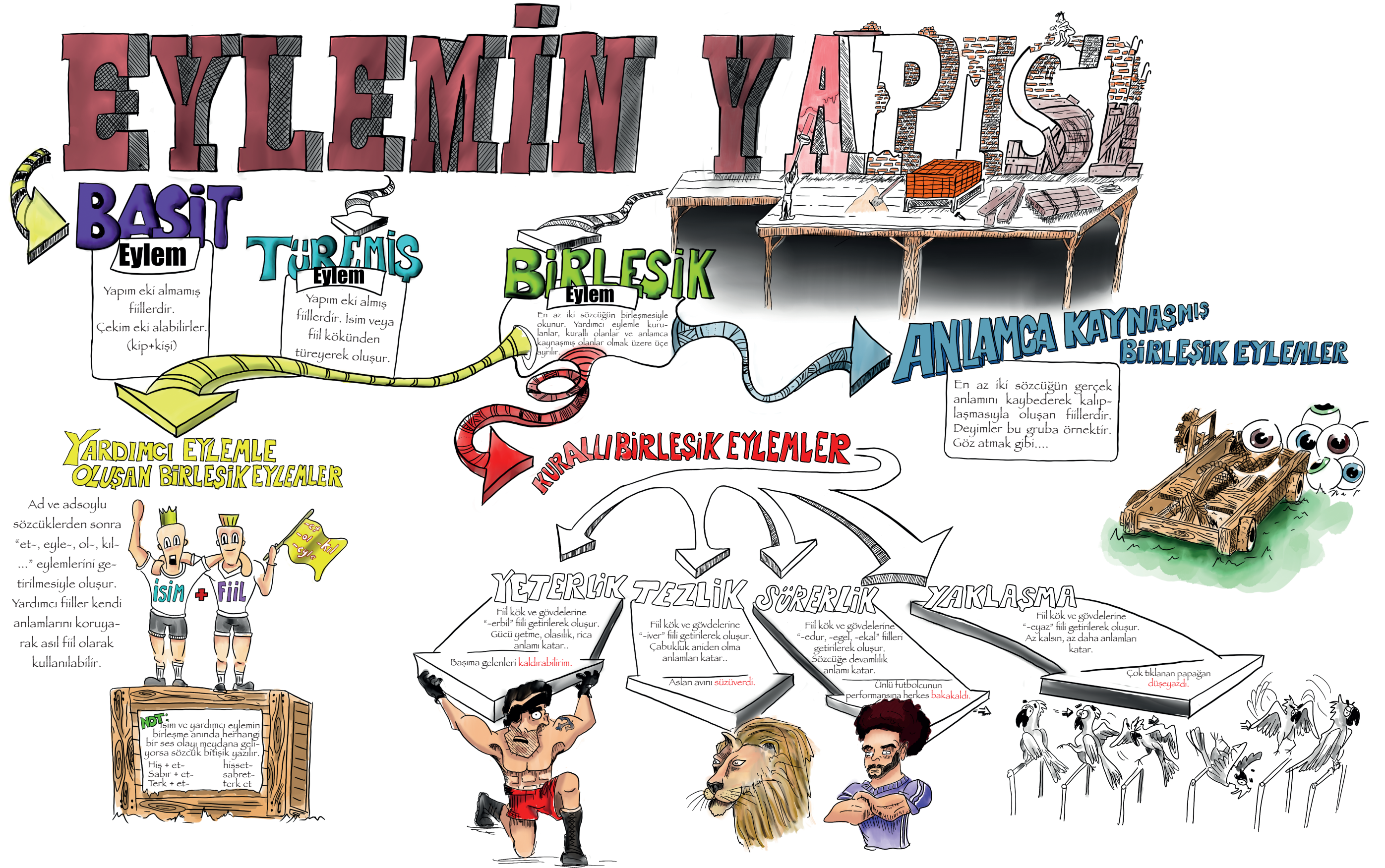
Şimdiki Zaman

Fiilin söylenme zamanı ile gerçekleşme zamanı aynıdır. Bu kiple konuşan kişi, anlattıklarını bizzat görür ve gördüğü anda dile getirir.

Görülen Geçmiş Zaman

Fiil, konuşanın gözü önünde gerçekleşmiştir. Bu kiple konuşan kişi, anlattıklarını bizzat gördüklerini, şahit olduklarını aktarmaktadır.

CÜMLEDE ANLAM

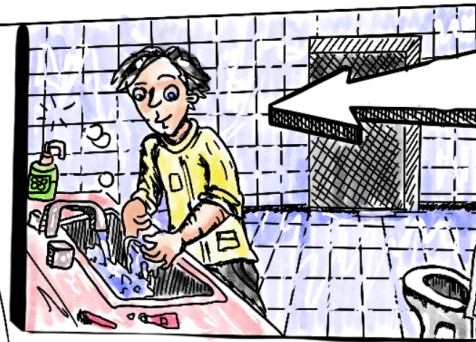
NEDEN-SONUÇ
CÜMLELERİ

Bir eylemin hangi sebeple yapıldığını bildiren cümlelere denir. Genellikle “için, -den, -diğinden, -diği için” gibi ekler veya edatlarla oluşur.

Durağa geç kaldığı için otobüsü kaçıracak.

AMAÇ-SONUÇ
CÜMLELERİ

Eylemin hangi amaca bağlı olarak gerçekleştiğinin anlatıldığı cümlelere denir.

Ellerini yıkamak için banyoya gitti.

KARŞILAŞTIRMA
CÜMLELERİ

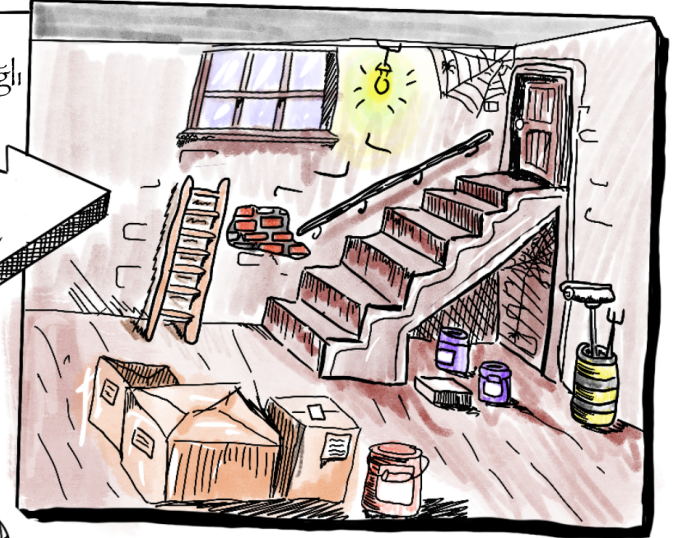
Bir cümlede iki farklı durumun benzer veya farklı yönlerinin ele alındığı cümlelerdir.

Benim boyum Duru'nunkinden daha uzun.

KOŞUL - SONUÇ
CÜMLELERİ

Evin bodrumunu temizlersem çalışma odası olarak burayı kullanabilirim.

Bir olayın gerçekleşmesinin başka bir olay veya duruma bağlı olduğunu anlatan cümlelerdir.

EK EYLEM

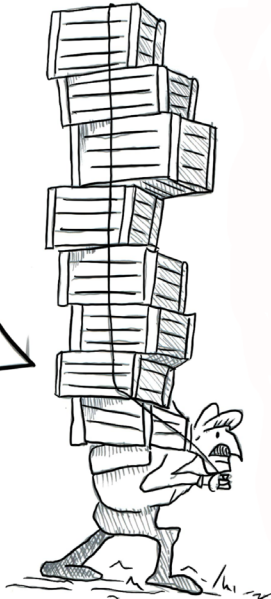
2 görevi vardır!

1

Ad soylu sözcüklere
yüklem görevi verir.

Ek **Filin Bilinen Geçmiş Zamanı**
Ad ve ad soylu sözcüklere "-dı" ekinin getirilmesiyle oluşur: Maalesef, insanların seçtiği doğa değil, betonu.

Ek **Filin Duyulan Geçmiş Zamanı**
Ad ve ad soylu sözcüklere "-mış" ekinin getirilmesiyle oluşur: Yükü oldukça çokmuş.

2

Basit zamanlı eylemleri
Birleşik zamanlı eylem yapar.Haber ya da dilek kiplerinden
sadece biriyle çekimlenmiş
fiiller **basit zamanlıdır**.

Şart Birleşik Zaman
Fiil kökü/gövdesi+
kip eki+ise+şahıs
eki şeklinde oluşur:
Git-ecek-se-n
Bit-meli-u-se

Haber ya da dilek kipleriyle
Çekimlenmiş fiillere
"idi, imiş, ise" ek fiillerinin
getirilmesiyle çekimlenmiş
fiiller birleşik zamanlıdır.

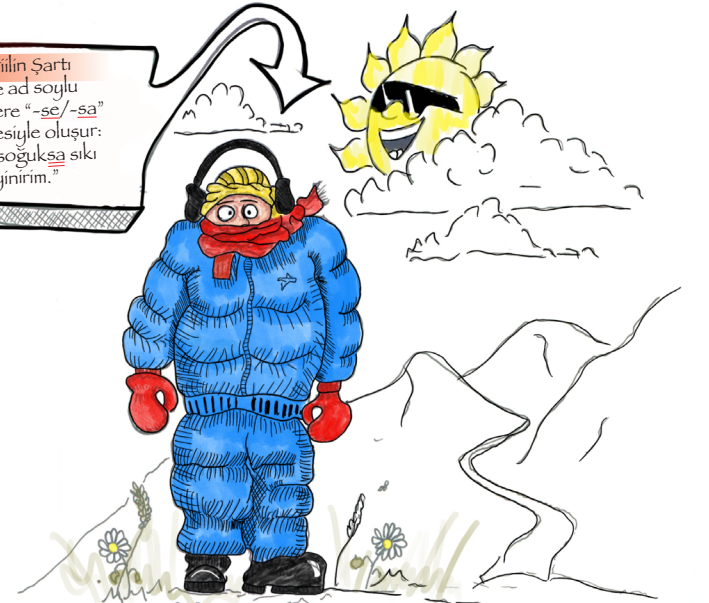
Bir sözcüğün ek fiil alıp
almadığını
belirleyebilmek için
Sözcüğün cümlede "idi/
imiş/ise" şeklinde
söylenip
söylenmediğine
bakılmalıdır.

Hikaye Birleşik Zaman
Fiil kökü/gövdesi+
kip eki+idi+şahıs eki
şeklinde oluşur:
Bil-ir-di-m
Oku-yor-du-n

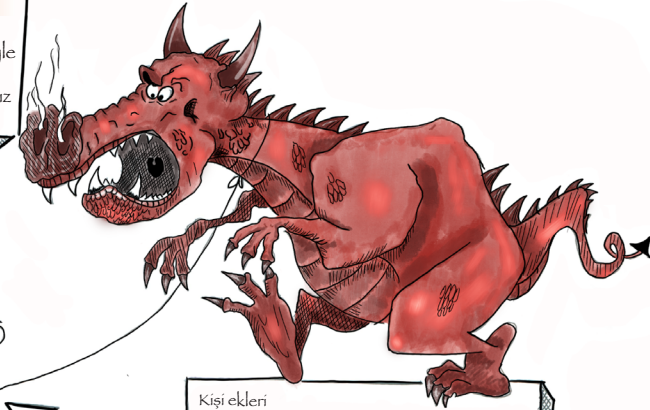
Rivayet Birleşik Zaman
Fiil kökü/gövdesi+
kip eki+imiş+şahıs eki
şeklinde oluşur:
Koş-ar-mış
Bak-ı-yor-muş

Ek **Filin Şartı**
Ad ve ad soylu
sözcüklere "-se/-sa"
getirilmesiyle oluşur:
"Hava soğuksa sıkı
giyinirim."

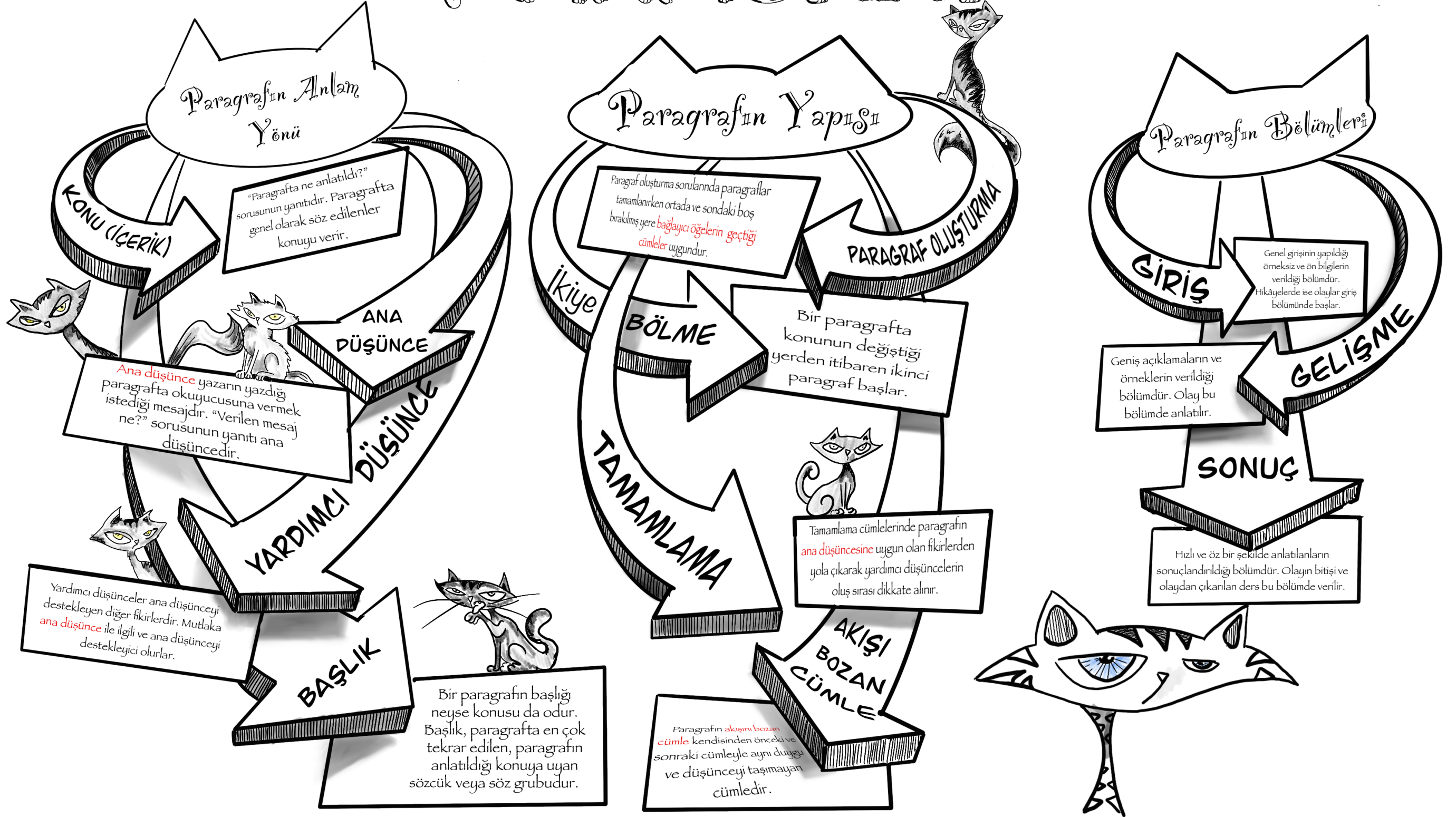

Ek **Filin Geniş Geçmiş Zamanı**
Ad ve ad soylu
sözcüklere "-dır" getirilmesiyle
oluşur:
"En sevdiğim hayvan kanatsız
ejderhadır."

Kişî ekleri
"-im, -im, -um, -üm, -sin, -sin, -sun, -sün, -ız, -ız,
-uz, -üz, -sınız, -sınız, -sunuz, -sünüz, -lar, -ler"
ek fiilin geniş zamanını karşılar:
"... Çünkü ben da künütsoz bir ejderhayım."

PARAGRAF

ANLATIM BİLGİSİ

ANLATIMIN BİCİMİ

1. AÇIKLAYICI ANLATIM

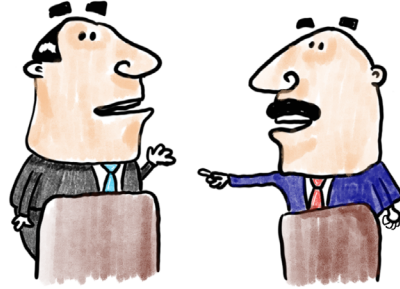
Amaç, ele alınan konu hakkında okuyucuyu bilgilendirmektir. Bilgi vermek, öğretmek, açıklamak amaçlı yazılarda açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmış olur.

Açıklayıcı anlatımın kullanıldığı paragraflarda ayrıntılardan, tanım ve örneklerden sıkça yararlanır. Ansiklopedi anlatımları, ders kitapları ya da makalelerde görülen anlatım, açıklayıcı anlatımdır.

2. TARTIŞMACI ANLATIM

Amaç, ele alınan konuyla ilgili yerleşik bir kanıyı çürütmek, okurun düşüncesini değiştirmektir. Tartışmacı anlatımın kullanıldığı paragraflarda yazar, önce bir görüşü ele alır ve açıklar, daha sonra bu görüşe karşı kendi görüşünü sunar ve böylelikle okurun düşüncesini değiştirmeyi amaçlar.

3. BETİMLEYİCİ ANLATIM

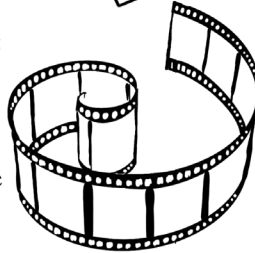
Betimleme; bir yerin, bir varlığın özelliklerini, bu özelliklerin duygularımızda uyandırdığı izlenimleri sözcükler aracılığıyla, gözümüzde canlanacak şekilde anlatmaktır. Betimlemede içinde bulunulan ortam, varlık ve durumlar donmuş olarak ele alınır.

Burada varlıklar birer resim, birer fotoğraf olarak vardır. Betimlemeden yararlanılarak yapılan anlatıma "betimleyici anlatım" adı verilir. Betimleyici anlatımda sıfatlar çok kullanılır. Bunlar, betimlemesi yapılan varlıkların niteliklerini karşılayan sözcüklerdir.

4. ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM

Öyküleyici anlatım, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların yer, zaman ve kişilerle anlatılmasında kullanılan bir anlatım yoludur. Öyküleyici anlatım için bir hareketin, bir olay akışının olması gerekir. Bu anlatımda varlıklar, nesneler bir akış, bir değişme ve gelişme içinde verilir.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

Sayısal Verilerden Yararlanma

Düşüncelerin kanıtlanması, inandırıcı kılınması için araştırma sonuçlarından yararlanma yoluna gidilir. İstatistiklerin - sayılara karşı beslenen güvene bağlı olarak - inandırıcı etkisi, savunulan düşüncelerin sayısal verilerle desteklenmesini getirmiştir.

Karşılaştırma

Karşılaştırmada iki varlık, iki kavram ya da iki şey arasındaki benzerlik ve farklılıklardan yararlanma söz konusudur. Benzerliklerin ya da farklılıkların ortaya konması karşılaştırma ile olur.

Örnekleme

Sözü edilen bir düşüncenin zihinlerde somut hale getirebilmesi için basvurulan bir düşüncesi geliştirme yoludur. Yerin verileri bir örnek bazen söyleyecek birçok sözden daha etkili ve kalıcı olabilir.

Benzetme

Bir kavramı ya da varlığı başka kavram ya da varlığa ait özelliklerle anlatmaktır. Çoğunlukla cümle düzeyinde kullanılan, anlamı zenginleştirme amaçlı bir düşüncesi geliştirme yoludur. Paragrafın içinde yer yer bulunur, anlatıma güç katar. Benzetme, aralarında benzerlik olan iki şeyden benzerlikçe zayıf olanı güçlü olanla anlatmaktır.

Tanımlama

Bir kavramı ya da olayın belirli özellikleriyle tanımlamasına tanımlama denir. Tanım kavramı "nadir" sonuca varılabilmek için, "şey" edilebilir kavram ya da şeylerin ne olduklarını açıklar. Daha çok, açıklama ve tartışma tekniklerinde kullanılır, bu yolla tanımlanan şeyin okurun zihninde daha kolay belirmesi amaçlanır.

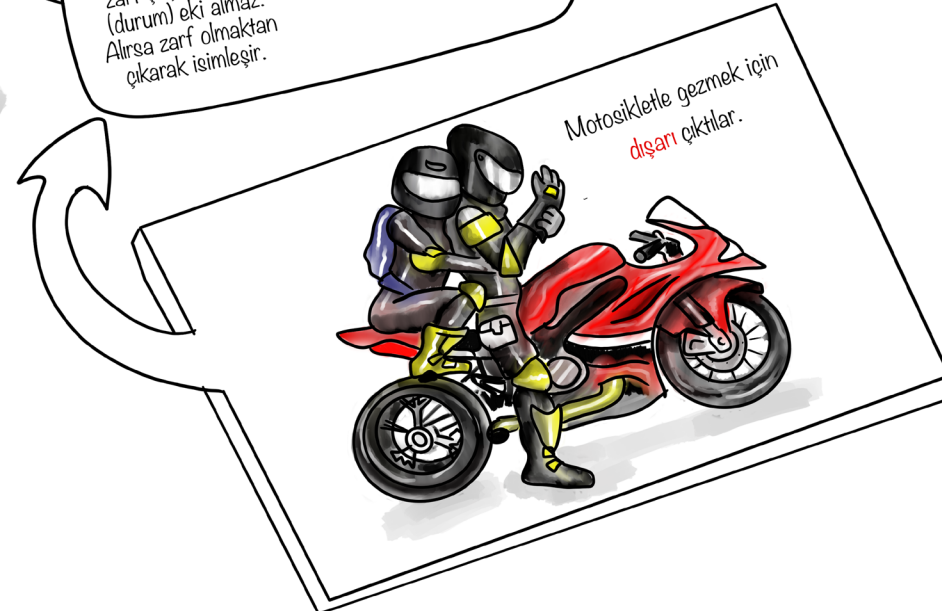
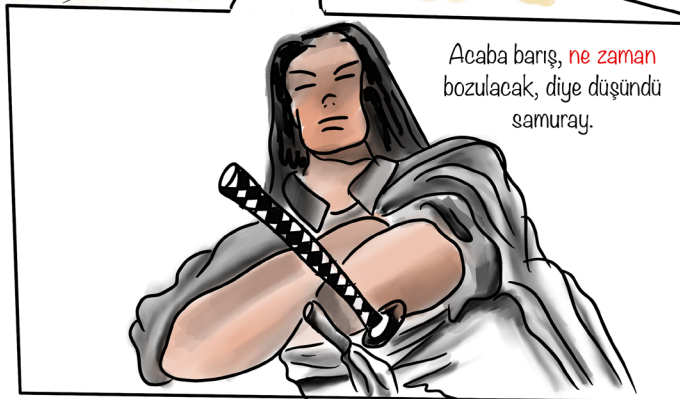
Tanık Gösterme

Anlatılmak istenen düşüncenin başkalarının görüşlerinden, sözlerinden yararlanarak açıklanması yoludur. Başkalarının aynı konuda söyledikleri sözler yazı içerisinde alıntı olarak gösterilir. Tanık olarak düşüncesine başvuru kişinin, konusunda uzman, güvenilir olması gerekir.

ZARF BELİRTEÇ

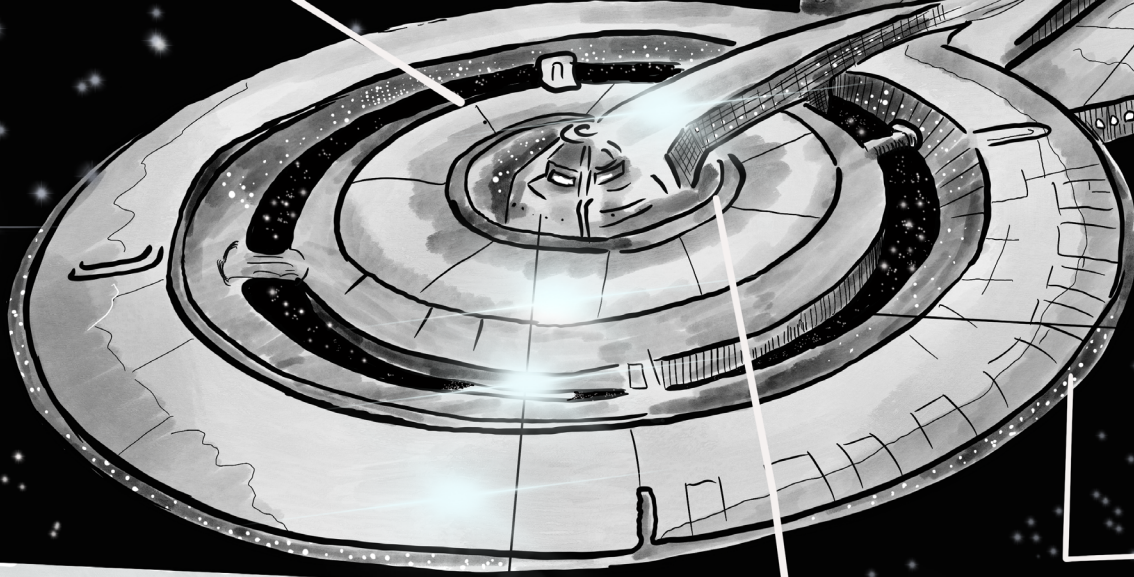

YAZIM KURALLARI

Bağlaç olan "de" ayrı yazılır. "te/ta" şekli yoktur. Cümleden çıktığında anlam bozulmaz ama daralır.

Ek olan "-de" sözcükle bitişik yazılır. "-te/-ta" şekli vardır. Cümleden çıkarıldığında anlam bozulur.

"ki"den sonra "-ler" getirdiğimizde sözcük anlamlıysa "ki" bitişik, anlamsızsa ayrı yazılır.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

NOKTA

- Tamamlanmış cümlelerin sonuna konur.
Geç geldin.
- Bazı kısaltmaların sonuna konur.
Doç. / Dr.
- Saat, dakika ve tarihlerin yazımında kullanılır. **21.30 17.01.1935**
- Sıra bildiren sayıların sonuna konur.
2. 5.

VİRGÜL

- Eş görevli sözcük ve sözcük gruplarının arasında kullanılır.
Elma, armut, muz aldık.
- Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.
Gördüm, alıştım, sevdim.
- Yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için kullanılır.
Bayrak, rüzgârla dalgalanırken içimi bir sevinç kapladı.
- Anlam karışıklığını gidermek için kullanılır.
Genç, adama kızgındı. Genç adama kızgındı.
- Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden sonra kullanılır.
Buraya gel, dedi.
- Ara sözler ve ara cümleleri ayırmada kullanılır.
Memleketim, Adana'm, yüreğimde durur.
- Anlamı güçlendirmek için tekrarlanan sözcüklerin arasına konur.
Güldü, güldü, güldü de güldü.
- Onay, ret sözcüklerinden sonra konur.
Hayır, sakın söyleme!
- Kitap künyelerinde kullanılır.
Ayşen Gençay, Pratik Türkçe 1, Sadık Uygun yay, İstanbul, 2016

NOKTALI VİRGÜL

- Cümlelerin içinde virgülle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için kullanılır.
Kırtasiyeden kalem, kalemtıraş, cetvel; kitapçıdan şiir ve hikâye kitabı aldım.
- Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.
At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.
- Ögeleri arasında virgül bulunan cümlelerde özneyi ayırmak için kullanılır.
Yaz-dışı roman; bağlayıcı, sürükleyici ve şaşırtıcı bir etkiye sahiptir.

İKİ NOKTA

- Kendisiyle ilgili örnek verilecek veya açıklama yapılacak ifadelerden sonra kullanılır.
Meyveler: ananas, kiraz ve çilek.
- Edebi eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra kullanılır.
Karagöz : Neredesin Hacı Cavcav? Hacıvat : Buradayım iki gözüm.

ÜNLEM

- Sevinç, acı, kıvanç, korku gibi duygu ifade eden cümlelerden sonra ve seslenmelerde kullanılır.
Tüh be, kaçırdık!
- Alay ve küçümsemeyi belirtirken yay ayraç içinde kullanılır.
Çocuk tam bir zehir (!), sınıfın yıldızı.

ÜÇ NOKTA

- Tamamlanmamış cümlelerin sonunda kullanılır.
Sen de mi ...
- Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık açık yazılmak istenmeyen sözcük ve bölümlerin yerine konur.
Ç...de güzel bir gündü.
- Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için kullanılır.
Hey!.. Sana diyorum ya!..
- Karşılıklı konuşmalarda eksik bırakılan yanıtlarda kullanılır.
**—Neredesin?
—Şey...
—Nerede?
—...**
- Alıntılarda alınmayan bölümlerin yerine kullanılır.
...sönmez bu şafaklarda...

KESME İŞARETİ

- Özel adlara gelen çekim eklerini ayırmada kullanılır.
Van'dan
- Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmada kullanılır.
TDK'nin THY'ye
- Sayılarla gelen ekleri ayırmada kullanılır.
2'nci 5'inci
- Kişiler adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için kullanılır.
Koray Bey'in, Zeliş Hanım'a
- Kesme işareti aşağıdaki durumlarda kullanılmaz!
Kurum, kuruluş adlarında → Türk Tarih Kurumunda

Özel ada gelen yapım ekin-den sonra
→ Türkçenin
Sonunda 3. tekil kişi iyelik eki alan özel ada başka iyelik eki getirildiğinde
→ Boğaziçi Köprümüz

SORU İŞARETİ

- Soru anlamı taşıyan cümle veya sözlerden sonra konur. **Nasılın? Adın?**
Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılaşılan yer, tarih gibi bilgiler için kullanılır.
Nasrettin Hoca (1208? - 1284)

YAY AYRAÇ

- Tiyatro metinlerinde çeşitli açıklamalar ve oyuncuların hareketlerini belirtmek için kullanılır.
Yaşlı adam - (Gülümseyerek) Sen mi geldin yavrum?
- Cümleyle doğrudan ilgisi olmayan açıklamalar için kullanılır.
Matematik ve geometri (ikişi birbirine karıştırılmamalı.) alanında başarılı çalışmalar yaptı.
- Alay, kinaye, küçümseme anlamında kullanılan ünlem işaretini ve şüphe edilen bilgi için kullanılan soru işaretini belirtmek için kullanılır.
Yardımları Ahmet Bey (1882? - 1925) yapmış. Bütün bu yemekleri tek başına (!) pişirmiş.
- Alıntıların aktarıldığı eser ve yazarlar yay ayraç içinde gösterilir.
"İzmir üzerine bir şehir daha yoktur!" diyorlar. (Yahya Kemal Beyatlı)
- Sözcüklerin okunuşu veya eş anlamlısı yay ayraç içinde yazılır.
Shakespeare (Şekspir) isim (ad)

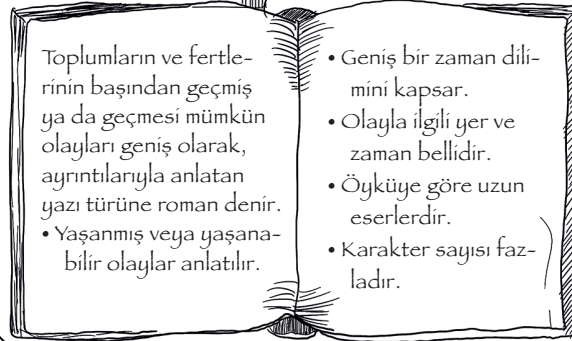
METİN TÜRLERİ

OLAY YAZILARI

ROMAN

Don Kişot modern anlamda ilk romandır!

Toplumların ve fertlerin başından geçmiş ya da geçmesi mümkün olayları geniş olarak, ayrıntılarıyla anlatan yazı türüne roman denir.

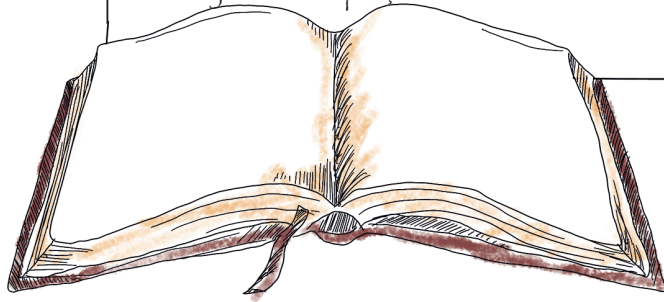
• Yaşanmış veya yaşanabilir olaylar anlatılır.

- Geniş bir zaman dilimini kapsar.
- Olayla ilgili yer ve zaman bellidir.
- Öyküye göre uzun eserlerdir.
- Karakter sayısı fazladır.

ÖYKÜ

Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayları belli bir plan çerçevesi içinde yer ve zamana bağlı olarak anlatan yazı türüne öykü denir.

- Yaşanmış veya yaşanabilir olaylar anlatılır.
- Dar bir zaman dilimini kapsar.
- Olayla ilgili yer ve zaman bellidir.
- Romana göre kısa eserlerdir.
- Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.
- Kısa soluklu eserlerdir.
- Olaylar, başlangıçtan sona doğru giden bir olayın bir anlık parçasıdır.

DESTAN

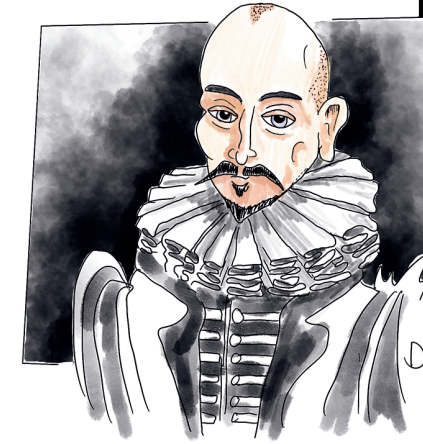
Bir ulusun kahramanlıklarını, savaşlarını ve büyük toplumsal olaylarını anlatan ve genellikle şiir (nazım) biçiminde oluşturulan eserlere destan denir.

- Yazı türleri içinde en uzun olanıdır.
- Efsaneden sonra bilinen en eski türdür.
- Sözlü edebiyatın ürünüdür ancak sonradan yazıya geçirilen destanlarda vardır.
- Olağanüstü olaylar ve

DÜŞÜNCE YAZILARI

DENEME

Herhangi bir konuda, kesin kurallar koymadan, düşünceleri ispatlamadan anlatan yazılardır. İçten bir dil kullanılır. Yazar kendi kendine konuşur gibi yazar.

Denemenin babası Montaigne'dır

MAKALE

Herhangi bir konuda bilgi vermek için yazılan yazılardır. Bilimsel verilerden yararlanılır. Gazete ve dergi yazısıdır. Edebi bir üslup kullanılır.

KÖŞE YAZISI

Bir yazarın, herhangi bir konu üzerinde, kişisel anlayış, görüş ve düşüncelerini güzel bir üslupla, hiçbir kanıtlama gereği duymadan anlattığı yazı türüne fıkra denir. İki tür fıkra vardır: Gazete fıkraları, hükteli hikayecilik türünde fıkralar. Yazı türü olarak "gazete fıkraları" kabul edilmektedir. Gülmece yazılardan olan fıkraları, gazete yazı türü olan fıkrayla karıştırmamalıyız.

ANLATIM BOZUKLUKLARI

**Anlamca Çelişen
Sözcüklerin Kullanımı**

Bir arada kullanıldıklarında anlamca çelişki yaratan sözcükleri aynı cümle içinde kullanmak, anlatım bozukluğuna yol açar.

Kesinlikle ahtapotların sekiz ayağı **olabilir**.

**Sözcüğün Yanlış
Anlamda Kullanımı**

Sözcüğün anlam inceliğine dikkat edilmeden kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Şair olduktan sonra herkesi **azımsamaya** başladı. küçümsemeye

**Gereksiz Sözcük
Kullanımı**

Aynı anlamı karşılayan sözlerin birlikte kullanılması anlatım bozukluğu yaratır.

Prensesin yüzüğü hem **gösterişli** hem de **görkemliydi**.

Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması

Çoğu sıfat veya zarf görevli sözcük, cümlede olmaları gereken yerde kullanılmadığında anlatım bozukluğuna yol açar.

İzinsiz inşaatta girmek **YASAKTIR!**

**Deyimin Yanlış Anlamda
Kullanılması**

Bir deyim yapısı bozulduğunda veya doğru cümlede doğru anlamda kullanılmadığında anlatım bozukluğu meydana gelir.

Bütün gün parkta oturmaktan ayaklarıma **kara sular indi**.

Bir yerde **ayakta beklemekten** veya **uzun süre dolasmaktan** çok yorulmak.

Doğru şekilde sıralanmayan sözcükler mantıksal hatalara yol açar.

**Mantık ve Sıralama
Hatası**

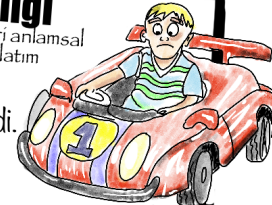
Değil İstanbul'u görmek, Galata Kulesi'ni bile görmemiş. ✗

Değil Galata Kulesi'ni görmek, İstanbul'u bile görmemiş. ✓

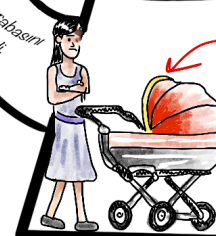
Noktalama Eksikliği

Cümlelerde noktalama eksiklikleri anlamsal karmaşaya neden olarak anlatım bozukluğuna yol açar.

Çocuk, arabasını beğenmedi. Yukarıdaki cümlede virgül olmasaydı...

Çocuk arabasını beğenmedi.

Aklımızda **böyle bir şey** canlanabiliirdi. Günlük hayatta, konuşma dilinde virgül yerine yanım nefes duraklayarak virgülün işlevini yerine getirebiliriz.